

Økonomiske barrierer og potentialer for kornforædling til økologisk jordbrug

Efterhånden som økologien bliver mere avanceret og det økologiske areal udvides, øges markedet for nye sorter til Fonden for Økologisk Landbrug økologisk jordbrug.

Forædlerne og såsædsforhandlerne har set dette markedspotentiale, og har handlet på det. F.eks. er udvalget af vårbygssorter, der findes som økologisk udsæd i Danmark, gået fra to til syv sorter gennem de sidste syv år. Samme tendens ses med andre arter af "de store afgrøder" i resten af Vesteuropa. Denne udvikling er positiv for de økologiske landmænd.

Men, set fra det økologiske jordbrugs vinkel, er der stadig rigtig god plads til udvikling af bedre sorter. De nuværende sorter er stort set alle sammen udviklet til konventionelt jordbrug, der har pesticider og relativt store mængder gødning til rådighed. Derfor er der ikke fokus på de samme egenskaber, når der forædles til konventionelt jordbrug og til økologisk jordbrug. Derfor mangler vi et ordentligt spekter af sorter, der passer til den økologiske dyrkningsmetode.

Økologiens ønskeplante er eminent til at optage de begrænsede næringsstoffer i jorden, indeholder mange sundhedsfremmende stoffer, har brede resistenser, tåler ekstreme vejrhændelser og holder ukrudtet i ave, alt imens den stadig giver et rigtig godt udbytte...

Barrierer

Der er en række barrierer på forædlerens vej mod egnede sorter til det økologiske jordbrug. Derfor er der nedsat en tværfaglig arbejdsgruppe, som er begyndt at definere disse barrierer med henblik på at overkomme dem. Vårbyg er valgt som den første modelafgrøde.

Prisen for forædling til økologi

Et professionelt forædlingsprogram for økologisk vårbyg kan estimeres på mange måder med forskellige udfald. Prisen vil ligge mellem 1 og 3 mio kr./år. Udover udgifterne til forædling koster det ca. 50.000 kr. at holde hver sort på den økologiske sortliste og sikre frisk såsæd.

Hvis vi vil forbedre kvaliteten og øge antallet af sorter til økologisk jordbrug, så skal

- [licensen hæves](#),
- [det dyrkede areal øges](#),
- [udgifterne til sortsoptagelse nedsættes](#) eller
- [udgifterne til forædling nedsættes](#)

Licens

Forædlerne modtager licens for det korn, der sælges i Danmark. Hvis der gives 50 kr/100 kg korn i licens, skal der sælges 100 tons/år for at dække de faste udgifter til såsæd og sortliste. Hvis der bruges 167 kg/ha, skal arealet være 600 ha/sort, for at dække de faste udgifter til såsæd og sortliste. Derudover kommer udgifterne til forædling.

I Danmark dyrkes der i disse år ca. syv sorter af vårbyg fordelt på 10-12.000 ha. Med det nuværende areal af økologisk vårbyg er udgifterne til forædling specifikt til økologisk jordbrug ikke dækket ind af licensafgifter. Arealet med vårbyg skal minimum tredobles, før licensindtægterne også dækker udgifter til forædling. Konsekvensen er, at økologisk jordbrug er henvist til at anvende sorter, der er udviklet til konventionelt jordbrug.

Der er eksempler fra udlandet på, at forædlingen helt eller delvist betales af en øget licens. Det drejer sig om såsæd til fødevarer i lokal regi, hvor vejen fra forædler via bonde til forbruger er kort. Det er dog de danske forædleres vurdering, at udgifterne til forædling og sortliste ikke kan listes yderligere over på såsædsprisen, så længe der er tale om bulkvarer til foderproduktion, f.eks. når det gælder vårbyg.

Det dyrkede areal

En af de store barrierer er det begrænsede marked for hver enkelt art, idet markedet afgør mulighederne for at få dækket udgifterne til forædlingen af et større antal sorter.

Det dyrkede areal kan øges som en konsekvens af bedre sorter til økologisk jordbrug. Dette indebærer, at forædlingen til økologisk jordbrug kan blive økonomisk selvberørende, hvis forædlingen stimuleres således, at det dyrkede areal når en vis størrelse. Størrelsen vil bl.a. afhænge af art og af omfanget af et eksisterende konventionelt forædlingsprogram samt af de øvrige faktorer, der er nævnt her i teksten.

Prisen for sortlisteoptagelse

Det er relativt omkostningstungt at få optaget og beholde en sort på sortliste. Optagelse til økologisk jordbrug er dyrere end til konventionelt jordbrug.

Forædlerne har allerede udviklet og selekteret relevante linjer, der kunne markedsføres, hvis udgifterne til sortlisteoptagelse blev sænket. Forædlerne kan, i et vist omfang, også fremover "hente" interessante linjer ud af deres konventionelle forædlingsprogrammer og således skabe mindre forædlingsprogrammer til økologi. Dette ville dog kræve at udgifterne til sortlisteoptagelse blev mindre, hvorved tærskelen for markedsføring af nye sorter blev lavere.

Prisen for sortlisteoptagelse kan sænkes via subsidier, samt måske via udvikling af metoderne for screening, selektion og afprøvning.

Et eksempel på udvikling af metoderne for screening og selektion er fastsættelse af sortens evne til at optage næringsstoffer fra jorden. Gødningsniveauet i økologisk jordbrug er lavere end i konventionelt jordbrug. Der ønskes en kraftig rodudvikling, der sikrer en bedre optagelse af næringsstoffer fra jorden, dels for at sikre et bedre udbytte, dels for at begrænse udvaskningen af næringsstoffer til miljøet. Der er behov for udvikling af økonomisk overkommelige metoder til fastsættelse af sorterens evne til at optage næringsstoffer.

Udgifterne til forædling

Fremskridt i bioteknologiske metoder til planteforædling gør efterhånden udviklingen af nye sorter billigere. Det muliggør forædling eller selektion og fremavl af mindre produkter som f.eks. såsæd til økologisk jordbrug. Forskellige forskningsprogrammer og initiativer er igangsat med henblik på udviklingen af bioteknologiske metoder.

Udgifterne til forædling kan måske nedsættes via en (offentligt betalt) screening mellem forædlingsprocessen og sortsafprøvningen.

Hvilke egenskaber skal der forædles mod?

En barriere er en alt for diffus beskrivelse af det økologiske jordbrugs behov: Hvilke egenskaber står højest på ønskelisten? Vil økologerne f.eks. købe sorter med lavere udbyttepotentialer, hvis de til gengæld er sikre på brede resistenser? Hvor meget betyder det for en økologisk landmand, at han kan købe en sort, der konkurrerer godt med ukrudt på marken? Denne barriere skal overkommes via fortsat dialog med branchen.

Manglende kendskab til markedet i udlandet

Når først en god sort er udviklet til de danske økologer, er det selvfølgelig interessant at se sig omkring efter andre markeder, der kunne have glæde af den nye sort. Her dukker en af de store barrierer op: Manglende kendskab til udlandet pga. økologiens nichekarakter i hvert land: Hvilke snørklede økologiske veje skal vi gå ad for at finde de rette handelskanaler i udlandet? Hvor stort er det økologisk dyrkede areal i hvert land, hvor mange sorter er der allerede til at dække dette marked og hvad kan disse sorter, sammenlignet med potentialet i en ny sort?

Hvor meget licens kan der indhentes i udlandet? Står udgifterne til erobring af markedsandele i et land mål med indtægterne?

Økologien vokser

Forbruget af økologiske varer stiger betydeligt i flere af de store EU-lande. Økologien er stadig en niche, men efterhånden som produktionen stiger, bliver det økonomisk interessant at producere flere og flere sorter af egnet såsæd.

Den økologiske frødatabase

Det er ikke længe siden, at der ikke blev skelnet mellem økologisk og konventionel såsæd. Med de økologiske frødata-baser og kravet om at købe økologisk såsæd, når det findes, skabtes et nyt markedspotentiale. De økologiske frødata-baser er et eksempel på, at vi kun lige er ved at starte udviklingen af dette marked.

Det er et betydeligt praktisk problem, at reglerne for dispensation fortolkes forskelligt i EU landene. Det hindrer markedsføring af egnede sorter i lande, hvorved diversiteten af sorter holdes lavere end potentialet for sorter.

Der er også potentialer i forædlingen til økologi, som ikke er direkte potentialer for forædlerne eller landmændene, men som derimod er samfundsmæssige potentialer:

Biodiversiteten er højere i økologisk jordbrug

I Danmark udrydder vi plante- og dyrearterne 100 - 1000 gange hurtigere end naturligt.

Kilde: Naturstyrelsen: <http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Biodiversitet/>

Følgende tiltag i økologisk jordbrug øger biodiversiteten:

- Brugen af husdyrgødning øger forekomsten af mikroorganismer, regnorme, edderkopper og biller i jorden.
- Brugen af flerårige sædskifter og tilpassede plantearter, som kan konkurrere med ukrudt og modstå skadedyr og sygdomme styrker de ønskede planter og hæmmer de uønskede.
- Flerårige sædskifter betyder en større variation af kornafgrøder, grøntsager og foderafgrøder.
- Indførelsen af naturlige fjender mod ukrudt og skadedyr i stedet for brug af kemisk syntetiske pesticider fremmer dyrelivet.

Kilde: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/environment/biodiversity_da

Ved at udbygge forædlingen til økologisk jordbrug øger vi både biodiversiteten direkte via flere sorter og indirekte ved at stimulere mulighederne for at øge de økologisk dyrkede arealer.

Pesticider

I 2009 blev der fundet pesticider i 23 pct. af de undersøgte aktive indvindingsboringer.

Kilde: GEUS 2010: <http://www.geus.dk/geuspage-dk.htm>?<http://www.geus.dk/publications/publ-dk.htm>

Idet økologisk jordbrug slet ikke bidrager til denne belastning af drikkevand, er der et stort potentiale for Danmark som samfund i udviklingen af afgrøder, der er velegnede til økologisk avl.